



Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 31.3.2020, STM048:00/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain muuttamisesta

Taustaa

Kunnat, kuntayhtymät ja sairaanhoitopiirit vastaavat omasta valmiussuunnittelustaan ja varautumisestaan. Valmiuden ja varautumisen yhteensovittamisesta ja yhteisestä suunnittelusta tai toiminnasta suuremmissa alueellisissa tai valtakunnallisissa häiriötilanteissa ei ole pääsääntöisesti säädöksiä. Olemassa oleva erityisvastuualueiden välinen sääntely ei myöskään toiminnallisesti ulotu sosiaalihuoltoon, missä varautumista ohjaavaa sääntelyä on vähäisesti ja eri lakeihin hajautuneena.

Terveydenhuollossa kriittisiä toimintoja ja palveluja ovat tilanteesta riippuen esimerkiksi ensihoito, päivystys (sisältäen leikkaustoiminnan), synnytykset, laboratorio- ja kuvantamispalvelut, rokotukset, vainajien käsittely ja lääkehuolto. Sosiaalihuollossa kriittisiä toimintoja ovat esimerkiksi sosiaalipäivystys, lastensuojelu, toimeentulotuki, laitos- ja asumispalvelut ja kotiin vietävät palvelut sekä tilanteessa mukana olleiden altistuneiden henkilöiden palvelutarpeen arviointi.

Merkittävä osa sosiaalihuollon palvelutuotannosta on ulkoistettu. Jossain maakunnissa ulkoistettujen palveluiden osuus on jo reilusti yli puolet. Kun sosiaali- ja terveyspalveluja ulkoistetaan ja hankitaan ostopalveluna, varautumisen näkökulmasta riskinä on, että häiriötilanteissa vastuut ja johtaminen hämärtyvät, jos palvelutuotanto on ketjuuntunut monelle toimijalle.

Oleellista varautumisessa on myös alueellisten hätäkeskusten, pelastustoimen ja ensihoidon sekä muiden yksityisten ja julkisten toimijoiden yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa sekä suorituskyky kaikissa tilanteissa.

Esityksen mukaan sairaanhoitopiireille, joissa on yliopistollinen sairaala, annetaan tehtäväksi sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisen valmiussuunnittelun johtaminen ja yhteensovittaminen sekä ajantasaisen tilannekuvan luominen ja ylläpitäminen. Ylipistollista sairaalaa ylläpitävät sairaanhoitopiirit toimivat keskenään yhteistyössä. Poikkeusolojen tilanteessa, jossa yhden sairaanhoitopiirin resurssit ylittyvät, yliopistollista sairaalaa ylläpitävä sairaanhoitopiiri johtaa erityisvastuualueellaan terveydenhuollon resursseja valmiussuunnitelmassa määriteltyjen periaatteiden mukaisesti sekä yhteen sovittaa erityisvastuualueellaan sosiaalihuollon resurssien tarkoituksenmukaista käyttöä.

Sosiaalihuollosta vastaaville toimielimille säädettäisiin velvoite sopia yhdessä alueellisesta varautumisesta ja sovittaa yhteen valmiussuunnittelu erityisvastuualue-

een terveydenhuollon toimijoiden kanssa. Lisäksi on varmistettava sosiaalihuollon osaaminen ja edustus yliopistollista sairaalaa ylläpitävän sairaanhoitopiirin valmiutta koskevien tehtävien hoitamisessa sekä tarvittavien tietojen luovutus.

Esitysluonnoksen mukaan sosiaali- ja terveysministeriö kokoaa kultakin viideltä yliopistollisen sairaalan valmiuskeskukselta saamansa, yhtenäisin perustein laaditun tilannekuvan valtakunnallisen päätöksenteon tueksi.

Ehdotetut toimenpiteet ja niiden taloudelliset vaikutukset

Yliopistolliset sairaalat huolehtivat oman toimintansa osalta jo nykyisin valmiussuunnittelusta, tilannekuvan keräämisestä ja resurssien ohjaamisesta häiriötilanteissa. Esityksen mukaan erityisvastuualueen sosiaalihooltoon laajentuva koordinaatiotehtävä lisäisi jonkin verran työmäärää yliopistollisissa sairaaloissa, sekä yliopistollista sairaalaa ylläpitävien sairaanhoitopiirien sijaintikuntien sosiaalihuollosta vastaavien toimielinten tehtävissä, mutta valmistelutyössä mukana olleiden toimijoiden antaman arvion perusteella se olisi tarkoituksenmukaista ja hoidettavissa pääosin nykyisin resurssein.

Esitysluonnoksen mukaan tehtävän ei voida katsoa olevan kokonaan uusi yliopistosairaalaa ylläpitäville kunnille. Jo nykyisen sosiaalihoitolain 29 a§:n mukaan terveydenhuoltolain 46 §:ssä tarkoitetun ensihoitokeskuksen alueella olevien sosiaalipäivystysten tehtävänä on ollut osallistua alueellaan varautumisen- ja valmiussuunnitelmien laatimiseen häiriötilanteiden ja suuronnettomuuksien varalle. Säännös kuitenkin laajentaisi tehtävän kyseessä olevien kuntien sosiaalipäivystyksestä koko sosiaalilautakunnan alaiseen toimintaan ja sen yhteensovittamiseen sairaanhoitopiirin alueella tehtävän terveydenhuollon ja muun varautumisen kanssa.

VM toteaa, että esitysluonnoksen teksti, jonka mukaan säädökseen liittyvä hallinnollinen työ olisi hoidettavissa pääosin nykyisin resurssein jää sisällöltään tulkinanvaraiseksi ja vaatisi tarkennusta.

Esitysluonnoksen mukaan sosiaalihoitolakiin lisättäisiin terveydenhuoltolain 38 §:n 2 momenttia vastaava säännös. Sen mukaan valtio voisi osallistua sosiaalihuollossa tarvittavan valmiuden ylläpitämiseen ja erityistilanteiden hoitamiseen rahoittamalla sellaista toimintaa, jonka korvaaminen valtion varoista on erityisesti syytä tarkoituksenmukaista. Terveydenhuoltolain nojalla sosiaali- ja terveysministeriö on tehnyt sopimuksia valtakunnallisten tehtävien hoitamisesta. Esimerkiksi Vantaan sosiaali- ja kriisipäivystys hoitaa terveydenhuoltolakiin perustuvaa valtakunnallista tehtävää muun muassa antamalla psykososiaalista tukea ulkomailta tapahtuvissa evakuoinneissa sekä sellaisissa suuronnettomuus- tai häiriötilanteissa, joissa kunnan tai alueen voimavarat eivät riitä.

Koska säännös on nykyisin vain terveydenhuoltolaissa, on se mahdollistanut korvauksen maksamisen vain terveydenhuollon erityistilanteiden hoitamiseen. Esitysluonnos laajentaa tehtävän myös sosiaalihuollolle erityistilanteista aiheutuvien korvausten maksamiseen. VM toteaa, että laajenevan tehtävän mahdollisia kustannusvaikutuksia ei ole luonnosesityksessä esitetty ja ne olisi aiheellista sinne lisätä.

Aluehallintovirastoista annetussa lain 4 §:n mukaan aluehallintoviraston tehtävänä on varautumisen ja siihen liittyvän yhteistoiminnan järjestäminen alueella, valmiussuunnittelun yhteensovittaminen, kuntien valmiussuunnittelun tukeminen, valmiusharjoitusten järjestäminen sekä alue- ja paikallishallinnon turvallisuussuunnittelun edistäminen. Näitä tehtäviä aluehallintovirastot hoitavat myös sosiaali- ja terveydenhuollon osalta. Lisäksi tartuntatautilain 8§ 1 ja 3 momentin mukaan aluehallintovirasto sovittaa yhteen ja valvoo tartuntatautien torjuntaa alueellaan. Näiden vastuiden suhde erityisvastuualueille esitysluonnoksessa annettaviin tehtäviin olisi aiheellista selkeyttää.

VM toteaa lopuksi, että esitysluonnos lisää sairaanhoitopiirille annettava ohjausvaltaa sekä vastuita suhteessa kuntien/kuntayhtymien sosiaalihuoltoon rajatuissa poikkeusolosuhteissa. Koronapandemia on kuitenkin osittanut poikkeusoloihin liittyvän, kaikki toimijat kattavan vastuiden ja koordinaation selkeyttäminen tarpeen, jotta voidaan viiveettä toteuttaa tarvittavat toimenpiteet, esimerkiksi lääkkeiden ja varusteiden saanti maanlaajuisesti.

Valtiosihteeri kansliapäällikkönä

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö



Martti Hetemäki



Sami Yläoutinen